ABDULLAH BİN MÜBÂREK

Devrinin en büyük âlimlerinden. Horasan'da 118 (m. 736)'da doğup aynı yerde 181 (m. 796)'da vefât etti. Babası Türk, annesi Harzemlidir. Büyük âlim, şaşıranların yol göstericisi, dînin senedi, Hanefî mezhebinin reîsi olan İmâm-ı a'zamdan ilim tahsil etti. Ayrıca zamanın meşhûr âlimlerinin derslerine devam ederek hadîs ve fıkıh ilimlerinde söz sahibi oldu.

Kitabları, kerâmetleri ve yetiştirdiği talebeleri pek çoktur. Bu talebelerden birisi de mezheb reîsi Ahmed bin Hanbel'dir.

Bir yıl ticâretle uğraşır, kazancının hepsini fakîrlere dağıtırdı, ikinci yıl İslâmiyeti yaymak için harplere giderdi. İlmi, fıkhı, edebi, zühdü, fesahati ve vera'ı çok idi. Geceleri ibâdet ile geçirirdi. Az konuşmayı kendine âdet edinmiş olup, emîn ve sözleri huccet (senet) idi. Kitaplarında yirmibinden ziyade hadîs-i şerîf vardı. Duâsı makbûl olanlardandı.

Bir gün bir a'mâ gelip, "Bana duâ buyurun da Allahü teâlâ gözlerime görme kuvveti versin!" dedi. Bunun üzerine Allahü teâlâya yalvararak duâ eyledi ve derhal a'mânın gözleri eskisi gibi görmeye başladı.

Abdullah bin Mübârek hazretleri Tabiînden bazı kimselerle görüşmüştür, imamlardan da bir çoğunun zamanına yetişmiştir. Senelerce İmâm-ı a'zam hazretlerinin sohbetinde bulunmuş, çeşitli hocalardan fıkıh ve hadîs-i şerîf dersleri almıştır.

Din düşmanlarına karşı ve nefisle cihad edenlerin başında gelirdi. Âlimlerin sultanı ismini almıştır. İlim ve yiğitlikte zamanının bir tanesi idi. Dinimizin büyüklerini görmüş sohbet etmiş ve onların makbûlü olmuştur.

Merv'de senelerce hadîs ve fıkıh okuttu. Kötü huylu bir kimse, yanına gelir giderdi. Bu gelen kimse bir gün bundan ayrıldı, gelmez oldu. Bunun ayrılmasına çok üzüldü. Niçin üzülüyorsun dediklerinde, "O zavallı gitti. O kötü huylar kendinden ayrılmadı. Onun haline üzülüyorum. Bizim yanımızda bir müddet daha kalsaydı ahlâkı düzelebilirdi" dedi.

Takvâsı (haramlardan kaçması) çok fazla idi. Bir defasında yolda bir yerde konakladı. İyi bir atı vardı. Kendisi namazda iken atı başkasına âit otlaktan yedi. Namazı bitirince atı otlak sahibine hediyye edip, yaya olarak yoluna devam etti. Hakkında söylenenler: "İbn-i Hibban: "Onda kendi zamanında, ilim ehlinden hiç bir kimsede bir araya toplanmamış olan güzellikler vardır."

İsmail İbn-i İyâs, "Yeryüzünde Abdullah bin Mübârek gibisi yoktur. Allahü teâlâ yarattığı her güzel hasletten O'na da vermiştir."

Abdullah bin Mübârek'in talebelerinden el-Fedl İbn-i Mûsâ ve Muhalled İbn-i Hüseyin ve başkaları bir araya geldiler. "Haydi İbn'ül-Mübârek'in güzel sıfatlarını sayalım" dediler. Sonra hepsi de "O ilmi, edebi, fıkhı, nahvi, lügatı, şiiri, fesahati, zühdü, vera'ı, insafı, gece kalkmayı, haccı, gazâyı, biniciliği, kahramanlığı ve faydasız konuşmayı terk etmeyi, arkadaşlarına muhalefet etmemeyi bir arada toplamıştır" dediler. Abbâs İbn-i Mus'ab da ilâve ederek, "Hadîsi, fıkhı, Arapçayı, şecaati, ticâreti, cömertlik ve yanlarında yokken, arkadaşlarına muhabbeti bir araya getirmişti" demiştir.

Abdullah İbn-i Muhammed-Addafif, "Ben İbn'ül Mübârek'i dinledim. O, bize göre insanların en yücesi ve onların içinde kendi zamanındaki ihtilafları en iyi bilendir."

Şuayb İbni Harb, "Abdullah İbn-ül-Mübârekle kim karşılaşırsa, şeref kazanır. Çünkü o, zamanındakilerin hepsinden üstün vasıflara sahip bir insandır." Süfyân-ı Sevrî, "Bütün ömründe, tek bir sene Abdullah bin Mübârek gibi olmayı arzu ederim. Maalesef, üç gün bile öylesine gücüm yetmez." Yahyâ İbn-i Main "Abdullah bin Mübârek zekî, iyi tesbit edici, güvenilir (sika), hadîsleri sahih olan bir âlimdir. Rivâyet ettiği yazılı hadîsleri yirmi veya yirmibirbindir" demişlerdir.

Birgün Abdullah bin Mübârek, Şam'a gitmek üzere sefere çıktı. Giderken yolda ölmüş bir merkep gördü. Yanı başında ayakta bir fakîr de ağlıyordu. Abdullah bin Mübârek ona niye ağladığını sordu: Fakîr cevap olarak:

"Ben fakîr bir kimse olup, çoluk çocuk sahibiyim. Bunu üçyüz dirheme almıştım. Bundan sonra ne yapacağımı düşünerek ağlıyorum!"

Abdullah bin Mübârek buyurdu ki: "Sen bunu sağ iken üçyüz dirheme almıştın. Şimdi ise bunu senden semeri ile beşyüz dirheme alıyorum, deyip beşyüz dirhemi sayarak eline verdi. O gece fakîr rüyasında mahşeri gördü. Baktı ki, bahçeler, bağlar içerisinde bir merkep! Yularını ve palanını altın ve mercanlarla süslemişler! Yanı başında bir melek, şöyle nidâ ediyordu:

"Kim buna binerse ona müjdeler olsun." Fakîr bunu duyunca, meleğin yanına gelip der ki: Bu benim ölen merkebimdir. Bunu bana ver!.

Evet, bu senindir. Fakat ölüsüne sabır etmediğin için, şimdi başkasının oldu. Baksana, yuları üzerinde ne yazıyor?

Fakîr yulara bakınca bir de ne görsün: “Bu Abdullah İbn-i Mübârek hazretlerinin bineğidir” yazılıydı. Sonra fakîr, uykudan uyanıp, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Kendi kendine, “Bana yazıklar olsun bir hayvanın ölmesine bile sabredemedim” dedi. Hemen beşyüz dirhemi alıp, doğruca Abdullah İbni Mübârek hazretlerinin yanına gitti. Parasını geri vermek istedi ve dedi ki;

“Ben satıştan vazgeçtim.”

“Sen akşam gördüğün rüya üzerine geldin. Ben de vazgeçtim. Beşyüz dirhemi de sana hediye ettim” buyurdu.

Sehl bin Abdullah, Abdullah bin Mübârek’in derslerine devam ederdi. Bir gün, “Artık senin dersine gelmiyeceğim. Çünkü, bugün gelirken senin kızların dama çıkmış beni çağırıyorlardı. Benim Sehlim, benim Sehlim diyorlardı. Bunların terbiyesini vermiyor musun?” dedi. Abdullah bin Mübârek, o gece talebesini toplayıp, “Sehlin cenâze namazına gidelim” dedi. Gidip vefât etmiş buldular. “Vefâtını nereden anladın?” dediklerinde “Benim hiç câriyem yok. O gördükleri Cennet hûrîleri idi. Onu Cennete çağırıyorlardı” dedi.

Abdullah bin Mübârek buyurdular ki: Bir ateşperest ile çalışıyorduk. Namaz vakti gelince ondan, namaz kılarken bana zarar vermiyeceğine dair söz aldım. Bunun üzerine namaz vaktinde rahatça bir namaz kıldım. Sonra ateşperest olan o şahsın ibâdet zamanı gelmişti. Şimdi sıra bende, ben ibâdet ederken, sende zarar vermiyeceğine söz ver deyince; rahatça ibâdetini yapacağını bildirdim.

Fakat ateşperest ateşe tapmak üzere secdeye varınca hemen üzerine atıldım. Sözümde durmadım. Şöyle bir ses duydum; “Söz verdiğin zaman ahdini yerine getir!” Bunun üzerine ona zarar vermeden geri çekildim. Sonra ateşperest ibâdetini bitirdiğinde bana sordu. “Evvelâ hücum ettin. Sonra niye vazgeçtin?...” “Ben, Allah’dan başkasına secde ettiğin zaman, dayanamadım, üzerine atıldım. Seni öldürmek istiyordum. Fakat tam o anda: “Söz verdiğin zaman, ahdini yerine getir” diyen bir ses beni o teşebbüsten alıkoydu.” Bunun üzerine ateşperest, “Rab, senin Rabbindir! Kendi düşmanı için, dostunu bile azarlıyor! İşte huzûrunda müslüman oluyorum.” diyerek Kelime-i şehâdet getirdi.

Kul haklarına çok dikkat ederdi. Buyurdu ki:

“Birinin bir lira hakkını ödemek, bin lira sadaka vermekten daha hayırlıdır.”

“Eğer gıybet etseydim, anamı, babamı gıybet ederdim. Çünkü sevâblarımın onlara verilmesi daha hayırlı olur.”

Allah için ilme çok ehemmiyet verirdi. Buyurdu ki:

“Müstehabları yapmakta gevşek davranan, sünnetleri yapamaz. Sünnetleri yapmakta gevşek davranmak, farzların yapılmasını zorlaştırır. Farzlarda gevşek davranan da ma’rifete, Allahü teâlânın rızasına kavuşamaz.”

“İnsanların sefili, dîni, dünyalığa âlet edendir.”

“Mala aldanma. Mideni haddinden fazla şişirme! İlim olarak yalnız sana yarayanı al yeter!”

Yine buyurdu ki: “Şu anda edeb dinin üçte ikisini teşkil etmek üzeredir.”

Abdullah bin Mübârek (radıyallahü anh) vefâtının yaklaştığında bütün malını fakîrlere verdi. Hizmetinde bulunan bir talebesi dedi ki: “Efendim, malûmunuz üç çocuğunuz var. Onlara miras bırakmayacak mısınız?” Buyurdu ki:

“Onları Allahü teâlâya emanet ediyorum. O en iyi bir vekîldir. Eğer çocuklarım, sâlih olursa, Cenâb-ı Hak, onları ummadıkları yerden rızıklandırır. Yok eğer, fâsık olurlarsa malımın kötü insanlara kalmasını istemem.”

Vefâtı anında gözlerini açtı, güldü ve (Saffat sûresinin 61) “Amel edenler, bu ebedi ni’mete kavuşmak için çalışsınlar.” âyet-i kerîmesini okudu.

Zamanın âlimleri, Abdullah bin Mübârek’i övmüşler ve kıymetini belirtmişlerdir.

Hâlid İbn-i Madân’dan rivâyet ettiği hadîs-i şerîfde Peygamberimiz (aleyhisselâm) “Şehîdler Allahın emîn kıldığı kimselerdir. İster öldürülsünler, isterlerse yataklarında ölsünler.”buyurdu.

Ebû Hureyre'den rivâyet ettiği hadîs-i şerîfde Peygamberimiz buyurdular ki: "Bana Cennete girenlerin ve Cehenneme girenlerin ilk üçü arz olundu. Cennete giren ilk üç kişi: 1) Şehîd, 2) Rabbine ibâdeti güzel yapan, efendisine de itaat eden bir köle. 3) Ailesi çok olan, buna rağmen kötü iş ve sözden uzak duran namuslu bir adam. Cehenneme giren ilk üçe gelince: 1) Zalim sultan. 2) Malı olup zekâtını vermeyen zengin. 3) Allahü teâlâya isyan eden fakîr." buyurdu.

Eserleri: Kitab-ül-Cihad adlı kitabı, cihad sahasında yazılmış ilk eserdir. 1971'de neşredilmiştir. Kitab-üz-Zühd ve'rrekâik, tasavvuf sahasında ilk eserlerdendir. Kitab-üs-sünen fi'l fıkh, fıkıh bablarına göre tasnif edilmiş hadîs kitabıdır. Kitab-ül-birr ve's-sıla yine tasavvufla ilgilidir. Kitab-üt-tefsîr ve son olarak da hadîsle ilgili el-Erba'în'dir.

HİKMET

Abdullah bin Mübârek, Sehl'e ders okuturdu, Feyz dolu ilimleri, kalbine akıtırdı. Sehl, bir gün der ki, "Hocam gelemem artık, Senin câriyelerin, terbiyesiz yaratık, Çıkıp dama, "Sehl gel" diye bağırıyorlar, Hiç utanmaları yok beni çağırıyorlar." Gece, İbn-i Mübârek, topladı talebeyi, Der ki, "Gidelim Sehl'e, görelim cenâzeyi." Sordular O'na "Nereden anladın, Vefât ettiğini Sehl'in?" Abdullah bin Mübârek, onlara cevap verdi. "Benim câriyem yoktu, o kızlar hûrîlerdi" "Sevinerek Sehl'i çağırdılar Cennete, Siz de ibretle bakın şu mübârek hikmete."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Mucem-ül-müellifîn cild-6, sh. 106

2) Tehzîb-ül-esmâ vel-luga cild-1, sh. 285

3) Hilyet-ül-evliyâ cild-8, sh. 162

4) Keşf-uz zünûn sh. 57, 911, 1410, 1422

5) Esmâ-ül-müellifîn cild, sh. 438

6) Cevâhir-ül-mudiyye cild-1, sh. 281

7) Tezkiret-ul-huffâz cild-1, sh. 274

8) Tehzîb-üt-tehzîb cild-5, sh. 382

9) Tabakât-ül-kübrâ cild-1, sh. 59

10) Tezkiret-ül-evliyâ sh. 114

11) Vefeyât-ül-a'yân cild-3, sh. 32

12) Târih-i Bağdâd cild-10, sh. 153

13) Şezerât-üz-zeheb cild-1, sh. 295

14) El-İntikâ sh. 132

15) Tertîb-ul-medârik cild-1, sh. 300

16) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 976

17) Eshâb-ı Kirâm sh. 303

18) Câmi'u kerâmât-ı evliyâ cild-2, sh. 104

19) Ed-Dîbâc-ul-müzehheb sh. 130